

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 1/2004 rd

Utredning om vissa begränsningar som gäller ändring av hemkommunen

Till statsrådet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens förvaltningsutskott lämnade den 16 december 2003 ett utlåtande (FvUU 39/2002 rd) som har samband med utredning MINU 2/2002 rd om vissa begränsningar som gäller ändring av hemkommunen som inrikesministeriet gett till utskottet med stöd av grundlagens 47 § 2 mom. I sitt utlåtande förutsatte förvaltningsutskottet att en bred arbetsgrupp eller kommission tillsätts vid första tillfälle för att väga in de grundläggande och mänskliga rättigheterna i en bedömning av förutsättningarna för att ändra lagstiftningen och de finansiella systemen inom social- och hälsovården och 3 § 2 punkten i lagen om hemkommun och att en utredning om detta arbete, dess innehåll, slutsatser och förslag lämnas till förvaltningsutskottet före den 31 december 2003.

Utskottet har mottagit ett brev från inrikesministeriet den 29 december 2003. Där hänvisas till en bifogad skrivelse från social- och hälsovårdsministeriet den 18 december 2003 som den lägesrapport som avses i förvaltningsutskottets utlåtande FvUU 39/2002 rd.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Terhi Lehtonen och konsultativ tjänsteman Rainer Alanen, inrikesministeriet
- regeringsråd Jouko Narikka, social- och hälsovårdsministeriet.

Samband med andra handlingar

Förvaltningsutskottet har tidigare lämnat utlåtande FvUU 39/2002 rd i samma sak.

MINISTERIERNAS UTREDNINGAR

Social- och hälsovårdsministeriet

I programmet för statsminister Matti Vanhanens regering sägs att "statsandelssystemet utvecklas för att främja nya servicestrukturer och produktionsätt samt samarbete mellan kommunerna. Skillnader i kostnadsstruktur som beror på servicebehovet och serviceomständigheterna, större städers särskilda förhållanden samt förändringar i flyttningsrörelsen och befolkningsstrukturen

beaktas i större utsträckning inom statsandelsystemet. Sektorspecifika statsandelar görs enhetligare och klarare."

Inrikesministeriet tillsatte den 11 juni 2003 en ledningsgrupp och en beredningsgrupp för att utvärdera kommunernas finansiella system och statsandelarna till kommunerna och för att bereda förslag till nödvändiga ändringar. Också social- och hälsovårdsministeriet sitter med i gruppen

pen. Enligt uppdraget ska ledningsgruppen lämna sitt förslag till inrikesministeriet, vid behov formulerad som en proposition, före den sista april 2004. Vad förslagen i huvudsak går ut på ska vara klart när regeringen börjar behandla de finansiella ramarna i mars 2004.

Behovet av att se över statsandelarna för social- och hälsovården ska utredas i samband med reformen. Under beredningen har man senare kommit överens om att ministerierna tillsätter inofficiella undergrupper för att ta itu med ministeriernas sektoriella specialfrågor. Undergrupperna ska utarbeta förslag som inrikesministeriets beredningsgrupp sedan kan ta upp vid sina sammanträden och arbeta in i sitt förslag. Social- och hälsovårdsministeriets undergrupp har börjat med sina sammanträden i oktober 2003 med målet att kunna lägga fram ministeriets förslag till nödvändiga ändringar före slutet av januari 2004.

I arbetet lyfts också vissa tvärsektoriella frågor upp som har med finansiering och styrning av servicen att göra. Till exempel utredningen om vissa begränsningar som gäller ändring av hemkommunen i förvaltningsutskottets utlåtande kan lämpligen tas upp till behandling i inrikesministeriets arbetsgrupp och ledningsgrupp.

Social- och hälsovårdsministeriets undergrupp har preliminärt utrett vilken effekt det har om antalet gravt handikappade i en kommun tas till ny grund för statsandel till social- och hälsovårdens driftskostnader. Då kan något större hänsyn tas till situationen för de kommuner som har genomsnittligt fler gravt handikappade kommuninvånare i öppenvård eller på institution. Vidare ska undergruppen utreda hur en del av de nuvarande grunderna kunde ändras. Det ska bl.a. övervägas om t.ex. äldreomsorgskostnaderna borde ges större tyngd.

Meningen är ändå inte, med hänsyn till statsandelssystemets dimensionering och kalkylmässiga natur, att de höga verkliga kostnaderna t.ex. för institutionsvård av gravt handikappade och

äldre ens i fortsättningen ska ersättas genom de tilltänkta ändringarna. Lika lite går det snabbt och problemfritt att skapa något utjämnningssystem för höga kostnader inom social- och hälsovården. Utgångspunkten bör vara att en persons verkliga bostadskommun är hans hemkommun och att så få lagfästa undantag från denna huvudregel medges som möjligt.

Social- och hälsovårdsministeriet har den uppfattningen att de nuvarande meningsskiljaktigheterna om tolkningen av hur en persons hemkommun bestäms framför allt har aktualiserats i enstaka situationer och att de inte gällt t.ex. hela kundgrupper inom social- och hälsovården. Också detta tyder på att det problem som påtalats i förvaltningsutskottets utlåtande i första hand bör klarläggas genom att lagen om hemkommun preciserar.

De tilltänkta justeringarna i statsandelarna för social- och hälsovården — om det fattas ett slutgiltigt beslut om dem — ger sannolikt något bättre möjligheter att tydliggöra begränsningen i 3 § 2 punkten i den gällande lagen om hemkommun eller att helt slopa bestämmelsen. Men då kräver bedömningen att inte minst de grundläggande och mänskliga rättigheterna vägs in. Sak-kunniga kommer att utfrågas på denna punkt i början av 2004. Det betyder att en närmare samlad bedömning av en ändring i lagen om hemkommun kan tänkas under våren 2004.

Inrikesministeriet

En särskild proposition om ändring av bestämmelserna om bestämmande av hemkommun utarbetas vid behov när arbetsgruppen för utredning av kommunernas finansiella system och statsandelar har fått sin utredning om ändring av 3 § 2 punkten i lagen om hemkommun färdig i enlighet med uppdraget i social- och hälsovårdsministeriets skrivelse och beslut om fortsatta åtgärder har fattats utifrån den.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Förvaltningsutskottet hänvisar till sitt tidigare utlåtande FvUU 39/2002 rd och påpekar att en persons hemkommun enligt huvudregeln i lagen om hemkommun (201/1994) bestäms utifrån var personen faktiskt är bosatt. Men med avvikelse från huvudregeln förändras en persons hemkommun inte utifrån 3 § 2 punkten i den nämnda lagen om personen bor i en annan kommun på grund av vård eller omsorg vid en verksamhetsenhet inom social- och hälsovården eller annars under motsvarande förhållanden.

Enligt tidigare utredning är det ganska vanligt att kommuner är oense om hur hemkommunen bestäms och om vem som ska bära ansvaret för vård och omsorg och för kostnaderna. Men genom domstolsbeslut har det delvis varit möjligt att bestämma hemkommunen enligt huvudregeln i lagen om hemkommun utan hinder av 3 § 2 punkten. Det förefaller ändå klart vara så att en medborgares grundlagsfästa rätt att välja bostadsort inte uppfylls på behörigt vis i praktiken. Därför är det viktigt att man i samband med den förestående översynen av statsandelssystemet tar fram lösningar på problemet i den utredning som redovisas i ministeriernas lägesrapport. Enligt ministeriernas utredning kan en när-

mare samlad bedömning av en ändring av lagen om hemkommun göras under våren 2004. Utskottet utgår från att hindren för en persons faktiska möjlighet att välja bostadsort bör undanröjas. Samtidigt måste det gå att garantera att en person får den vård och omsorg han eller hon behöver. Åtgärderna kräver att staten och kommunerna bedömer och avgör det ekonomiska kostnadsansvaret och att de kommunvisa effekterna utreds och tillrättaläggs så att alla kommuner blir lika behandlade med hänsyn till sin ekonomiska bärkraft.

Utlåtande

Förvaltningsutskottet förutsätter

att förvaltningsutskottet så fort det pågående utredningsarbete som nämns i ministeriernas utredning blivit färdigt våren 2004 får en utredning om de åtgärder som ska bidra till att hemkommunen också för en person som får vård eller omsorg vid en verksamhetsenhet inom social- och hälsovården eller under motsvarande förhållanden bestäms utifrån den ort där personen har sin faktiska bostad.

Helsingfors den 26 februari 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
vordf. Veijo Puhjo /vänst
medl. Nils-Anders Granvik /sv
Rakel Hiltunen /sd
Hannu Hoskonen /cent
Esko Kurvinen /saml

Lauri Kähkönen /sd
Heli Paasio /sd
Satu Taiveaho /sd
Tapani Tölli /cent
Ahti Vielma /saml
Tuula Väättäinen /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Ossi Lantto.